

GA

**JENJEN KPAJMO NI KOO
GBOMO ADESA HEGBEI AHE**

**Universal Declaration of
Human Rights**

Sponsored by
**The National Association of
Negro Business and Professional
Women's Clubs, INC.**

(U S A)

JEDJEDJ KPAJMO NI KOO GBOMO
ADESA HEGBEI AHE

Published by
United Nations Department
of Public Information

Translated and Printed by
Bureau of Ghana Languages
Accra.

Gbomo Adesa Hegbei ni koo

.....

he taake Jenmaji Ekomefeemo Ku le eto he gbejianoo ye
Jenjen Kraamo ni koo Gbomo Hegbei Ahe le ne.

Afuabe 10, 1948 le Jenmaji Ekomefeemo Kpee
Wulu le no, ni asan eha ale Jenjen Kraamo ni koo
Gbomo Adesa Hegbei Ahe le, ni emli sane tsomuu le
fee ji no ni yoo wolo nee mli le. Kpee Wulu le damo
nitsumo kpele nee no ebi Jenmaji Ekomefeemo Ku len
bii fee koni ameha ale kraamo nee mli saji, "koni aha
mei anu he, amena, amekane, ni agbala mli atsoo mei,
titri le ye skul ke nikasemohei krokomei amli, bo ni
akweee mansaneyeli gbejianotoo ni yoo man ko no".

Javier Pérez de Cuellar
ONUKPA FE FEE

Afọ gbómèi adesai fèè akè mèi ni yéò egbó kè heyeli ko ni anyèyè ashò yè amèdèyè.

Jèy Èkómèfèémó Kù lè etswà èfai shi akè èbaafi gbómó adesa hegbei asèè, èbaaká hè etsu hè nii, ni asày èbaafá hè hu. Nitsumó nèè nòwómó jè Jèy Èkómèfèémó Kù lè mli Hegbei lè, èjaakè emaa hemòkèyeli ni jè lèy bìi yóò yè Gbómó Adesa Hegbei Àhè, kè gbómó adesa agbojèè kè èhè sèènamó nò mi.

Jèy Èkómèfèémó Kù lè èfèè hegbei ni mó fèè mó yóò lè fànyè yè Jènyèyè Kpànyémó ni kóò Gbómó Adesa Hegbei lè mli.

Hegbei nèè onó ni.

Ohegbei nè.

Kèbu ohè. Yè obua koni akètsu nii bó ni àfèè ni èhi èhà bó kè mèi kòkómèi fèè.

JEDJED KPADMO NI KOO GBOMO ADESA HEGBEI AHE

MLIBOTEMO

Akeni aṅṅo nɔ ake afo gbomei adesai fɛe ake mei ni yeo egbo ke heyeli ko ni anyeṅ ashɔ ye amɛdeṅ, ni nomei ji heyeli, jalesane ke toinṅole shishifai ye je le mli hewo le,

Akeni bu ni abuuu, ke asaṅ gbomo adesa hegbei aṅṅo ni anaanaa ye shikpṅ le etso gbomo yitsoṅ ni eha efeo yiwale nii, ke amro nɛe gbegbelemo ake mei foji anine ashe ameshweenii aṅṅo bo ni amɛaanye amewie nɔ ni amesusuɔ ye nɔ ko he, amɛhe nɔ ni amesusuɔ ake eja gbe pe ameye, akanye awo amɛhe gbeyei doṅṅ, ni asaṅ akakama amɛ nɔ ko nɔ ko hewo le,

Akeni suomo ni asumoo ake atsoo gbe kroko nɔ ajieo yiwale noyeli ko hewo ni ehiaa ake awo mla ni baafa gbomo adesa hegbei ahe hewo le,

Akeni ehe hiaa ake aka he aha naanyoboo ahi maji atɛṅ hewo le,

Akeni m̄ei ni yoo J̄enmaji Ekomefeemo Ku le mli le ema amehemok̄eyeli ni ameyoo ye gbomo adesa mli, ke agbojee ke egboyeli ni k̄a hii ke yei at̄en no aduats̄o, ni ametswa amefai shi hu ake amebaabo m̄odeŋ koni shihile mli aŋoo fe tsuutsu, ni heyeli ahe shi jogbaŋŋ taake ato he gbejian̄o ye J̄enmaji Ekomefeemo Ku le kpaŋmo le mli hewo le,

Akeni maji ni yoo J̄enmaji Ekomefeemo Ku le mli le ewo shi ake am̄eke ku le baafee ekome bo ni afee ni hie aso, ni asaŋ gbomo adesa hegbei ke heyeli ahe shi hewo le,

Akeni shishinum̄o ni aaana ye hegbei ke heyeli nes̄ ahe baafee no oti ni abaadam̄o no koni shiwoo nes̄ aye omanȳe hewo le,

Bele, Agbene
kpee Wulu le
miiha ale

J̄enj̄en Kpaŋmo ni koo Gbomo Adesa Hegbei Ahe
nes̄

ake m̄ei fee ke j̄enmaji fee asusumo kp̄aa, koni m̄ei aŋkroaŋkroi ke kui fee adam̄o kpaŋmo nes̄ no am̄ebo m̄odeŋ amets̄o nits̄oom̄o ke ts̄osemo no ye majian̄ ke maji at̄en nifeemoi ano am̄sha emli hegbei ke heyeli le ahe shi ye je le mli fee ye maji ni yoo J̄enmaji Ekomefeemo Ku le mli dieŋtse, asaŋ ke shikpoji ni yoo am̄eshishi ano bii hu anifeemo mli.

Gbejianɔtoo 1

Afo gbomo fɛe gbomo ye agbojee mli, ke hegbe ko ni damo ɖele koome no. Gbomei fɛe ye jweɖemo ke henilee, ni no hewo le esa ake ameke ameha ahi shi ye nyemi sumo mli.

Gbejianɔtoo 2

Mo fɛe mo ye hegbe ake eyeo hegbei ni yoo kpaɖemo nee mli le amlɔ ɖoomo le eko, bo ni naatsii ko kwraa be ye jaku mli ni aje, hewolo su ni ahie, nuu loo yoo ni aji, wiemo ni awieo, jamo mli ni ayoo, mansaneyeli shidaamo mli aloo susumo ni ayoo ye no ko he, maɖ no ni aje, nii ni ayoo, weku mli ni aje aloo gbena ko ni ahie hewo.

Asaɖ akwe koni akajie niaan bo ni ake mo ko maɖ ni eje le agbojee miitsu nii ye hegbei nee agbefaɖ, keji maɖ le ena heyeli jio, aaje maɖ kroko no aakwe esaji ano jio, enako heyeli jio, aloo ehoo noyeli ko shishi fa ke fa.

Gbejianɔtoo 3

Mo fɛe mo ye hegbe ake ehoo wala nee mli, ake ena heyeli, koni akwe ni efee shweshweeshwe hu.

Gbejianotoo 4

Esaaa ake ayeo mo ko nyon, aloo ahaa esomoo mo ko bo ni ejaaa gbe; aahi nyonyeli ke gbomohoomo gbejianotoi sotoi fee.

Gbejianotoo 5

Esaaa ake ake yiwale nyotoo mo ko, aloo ake ehie tsumoo shikpon, aloo afeo le anisenii kegbalaa etoi.

Gbejianotoo 6

Mlanaa le mo fee mo ye hegbe ake ake woo haa le ake gbomo adesa.

Gbejianotoo 7

Mlanaa le mei fee yeo egbo, ni esa ake akwe koni mo fee mo afee shweshweeshwe bo ni hieiankwemo ko kwraa be mli. Esaaa ake akweo hieian ye mo ko mo ko gbefan keji aye le sane ko ni ke kpanmo nee kpaaa, aloo awo yin koni afee no ko ni kpanmo nee enmese he gbe.

Gbejianotoo 8

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe akɛ ebio koni kojomɔhe ko aye esane eha le bɔ ni hieiankwemɔ be mli, keji aye le toikodɔmɔ sane ni teɔ shi eshiɔ kpaɔmɔ nɛɛ, aloo Maɔ Mlatso le, aloo hegbe ni eyɔ yɛ mlanaa le.

Gbejianotoo 9

Esaaa akɛ amɔ mɔ ko, aloo atsiɔ enaa, aloo atswaa enaneshi tu keji aboteko sane ko ni akeshi le mli jogbaɔɔ.

Gbejianotoo 10

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe akɛ keji ena sane ko le, ajinafoi ni ahe be sane le mli akojo le bɔ ni hieiankwemɔ be mli, ni asaɔ amɛbo egbee toi kemɔ shi.

Gbejianotoo 11

(1) Keji mɔ ko na sane ni sa toigbalamɔ le esaaa akɛ abuo le fɔ yɛ najiaɔ, beja akojo le yɛ maɔ hie, beiaɔ ni aha le hegbe fɛɛ ni sa akɛ ena kefã ehe jogbaɔɔ hu.

(2) Esaaa akẹ abuo mo ko fo ni sa toigbalamo keji efeee aloo efee no ko ye man mlanaa aloo jẹmaji atẹ mlanaa, keji beiaṅ ni afo sane le afo eno le awoko nakai mla le. Ni esaaa hu akẹ toigbalamo le naa waa fe bo ni mla le tsoo nakai beiaṅ le.

Gbejianotoo 12

Esaaa akẹ akẹ he wo mo ko teemoṅ sane, eweku, eshia, aloo eke mei atẹ sharamo saji amli, ni esaaa akẹ agbeo mo ko he guo hu. Mo fẹe mo ye hegbe akẹ mla faa ehe ye enemei agbefaṅ.

Gbejianotoo 13

(1) Mo fẹe mo ye hegbe akẹ eyaa he fẹe he ni esumo, asaṅ ni ehio man fẹe man ni esumo mli hu.

(2) Mo fẹe mo ye hegbe akẹ eshio man ko no, ke le diertse eman tete, ni eye hegbe hu akẹ ekua esee keyaa eman ekonṅ.

Gbejianotoo 14

(1) Mo fẹe mo ye hegbe akẹ eyabaa abo ye man kroko no kejo yiwale naa foi.

(2) Akẹ hegbe nee tsuuu nii keji yiwale nee ejee

efoṅfeemṵ ni kṵṵ maṅsaneyeli he, aloo eḵe nifeemṵ ko ni ke Jeṅmaji Ekomefeemṵ Ku le yiṅtoi ke gbeḵianṵtoi le kpāaa.

Gbeḵianṵtoo 15

(1) Mṵ fḛḛ mṵ ye hegbe ake ana le ake maṅ ko nṵ nyo.

(2) Esaaa ake ahaa mṵ ko ṅmṵṵ maṅnyo hegbe ni eyṵṵ bṵ ni mla eṅmḛḛḛ gbe , aloo aaatsi enaa koni ekanye etsake ejakumaṅ.

Gbeḵianṵtoo 16

(1) Esaaa ake hewolo su, loo maṅ nṵ ni aḵe, loo jamṵ mli ni ayṵṵ tsiṵ hii ke yei ni eshe gbāla gbe ake amekabote gbālashihile mli kewo shwiei. Ameboteko gbālashihile mli jio, amebote gbālashihile mli jio, amefo gbālashihile mli jio, esa ake ana ame ake ameyeo egbo.

(2) Ja mei enyo nḛḛ ekpele nṵ dani amebaanye amebote gbālashihile mli.

(3) Weku ji maṅ shikwḛḛ, ni ehiaa ake abaa yi.

Gbejianotoo 17

(1) Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake enaa lɛ diɛntɛɛ enii, aloo eke mɔ kroko feɔ ekome kenaa nii.

(2) Esaaa ake ashɔɔ mɔ diɛntɛɛ nii ni eyɔɔ yɛ edɛŋ bɔ ni mla ɛŋmɛɛɛ gbɛ.

Gbejianotoo 18

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ekɔɔ lɛ diɛntɛɛ eyiŋ yɛ susumɔ ko he, ni eke ehe woɔ jamɔ fɛɛ jamɔ ni esumɔɔ mli. Hegbe nɛɛ ŋmɛɔ lɛ gbɛ hu koni etsake ejamɔ loo ehemɔkeyeli, kɛ hegbe ake lɛ ekome too, aloo eke mɛi krokomei afee ekome keha mɛi anu ejamɔ lɛ he yɛ nitsumɔ, nifeemɔ kɛ kusumfeemɔ mli yɛ manjaanɔ loo teemɔŋ.

Gbejianotoo 19

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake esusuo nɔ ko he bɔ ni esumɔɔ, ni ehaa aleɔ hu. Hegbe nɛɛ ŋmɛɔ lɛ gbɛ hu koni ekanme mɔ kroko gbɛ ni eetsake ejwɛŋmɔ; ni ebaanye etsɔ gbɛ fɛɛ gbɛ nɔ etao, aloo enine ashe, aloo eha ale sane ko loo susumɔ ko keje maŋ fɛɛ maŋ nɔ, bɔ ni ake husu tsuuu nii.

Gbejianotoo 20

(1) Mo fɛɛ mo ye hegbe ake eke ehe boɔ ku aloo henaabuamɔ ko ni atse koni afee no ko ye toinjole mli.

(2) Esaaa ake anyɛɔ mo ko no koni eke ehe abo ku ko.

Gbejianotoo 21

(1) Mo fɛɛ mo ye hegbe ake le diɛntse efataa mei krokomei ahe kekuraa eman, aloo etsɔɔ oshikifoɔ no ekɔɔ mo kroko koni edamɔ enaa.

(2) Mo fɛɛ mo ye hegbe ake eyeɔ nibii ni man keyeɔ ebuaa manbii le mli nɔɔmɔ le eko.

(3) Manbij asuɔmɔnaa nii no abaadamɔ akura man le, ni abaatsɔ oshiki kroɔn ni ato be ni akɛfoɔ, ni asan mei fɛɛ foɔ ye teemɔn, aloo gbe kroko ni shishiumɔ be mli no ale amɛsuɔmɔnaa nii nɛɛ.

Gbejianotoo 22

Manɔyo fɛɛ manɔyo ye hegbe ake man akwe koni efee shweshweeshwe, ni esa ake ena hegbe koni ana le hu egbojee kewula shi. Enɛ feemɔ baaje man

le mɔdɛŋbɔɔ kɛ maji atɛŋ ekomefeemɔ mli, kɛ bɔ ni maŋ fɛɛ maŋ gbɛjianɔtoo kɛ ejwetri shidaamɔ yɔɔ ha; ni nakai nɔŋŋ hu shika heŋaatsɔɔ, shāramɔ kɛ kusum hegbei ni maŋnyo aaana le baaye ebua koni ake woo aha mɔ fɛɛ mɔ.

Gbɛjianɔtoo 23

(1) Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etsuɔ nii, ake etsuɔ nɔ ni le diɛntse esumɔɔ, ni ake le aye jalɛgbɛ yɛ nitsumɔ le mli, ni akwɛ koni enitsumɔ akaje edɛŋ hu.

(2) Esa ake mɛi ni tsuɔ nitsumɔ kome ana nyɔmɔwoo kome bɔ ni hisiaŋkwɛmɔ bɛ mli.

(3) Esa ake awoɔ nitsulɔ fɛɛ nitsulɔ nyɔmɔ ni sa enitsumɔ le, koni eke ɛŋa kɛ ebii aye nii bɔ ni baashe amɛnaa; ni keji eehia le, atɔɔ yelikebuamɔ gbɛ ko nɔ afee he eko aha amɛ.

(4) Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etseɔ, aloo eke ehe dɔmɔɔ nitsulɔi aku ko koni eketao esaji anaa.

Gbɛjianɔtoo 24

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ejɔɔ ehe, ni ejieɔ ehietserɛ hu; ni nakai nɔŋŋ hu esa ake atoɔ ŋmɛletswai abɔ ni esa ake aketsu nii, koni awo le nyɔmɔ hu beiŋ

ni eejo ehe.

Gbejianotoo 25

(1) Mo fɛɛ mo ye hegbe ake ehio shi jogbanɔ bo ni eeena niyenii, hehaano, woche, tsamo, ke shihileɔ nibii ni ahe hiaa, koni le ke ebii fɛɛ ana gbomotsɔn hewale, ni agbene hu aye abua le keji enitsumo nmae le, aloo enaaa hetsela, aloo eje kpa, aloo etsɔ okulafo, aloo egbo, aloo gbe ko no le eleee bo ni eeefee ena edaan nmaa.

(2) Awomei ke gbekɛbii ehia kwemo ke yelikɛbuamo kredɛɛ ko. Esa ake ana bi fɛɛ bi ye nɛle kome no, bo ni akwɛɛ keji kpeemo yoo bi loo hemo bi ni.

Gbejianotoo 26

(1) Mo fɛɛ mo ye hegbe ake ena skul tsɔsemo. Esaaa ake awoɔ nyomo ko ye tsɔsemo nɛɛ he, titri le shishijee no le. Esa ake anye mo fɛɛ mo no, ni ke hoo kwraa le egbe shishijee skul naa. Agbele naa ke ninenaa nikasemɔhei bo ni mo fɛɛ mo baana mli gbe, ni nakai noɔɔ hu mei fɛɛ baana nikasemɔhe wulu mli gbe, shi ene baadamɔ mɔdeɔboɔ no.

(2) Tsɔsemo mli le esa ake akwe koni ayɔse

nilee ni yoo gbomo adesa mli kewula shi kejie agbojee ni yoo emli le kpo, bo ni baaha hie aso gbomo ke eheyeli. Ene baaha niiashishinum ke tsuishitoo ke naanyoboo ahi maji ateg, nakai nono hu ji hewolo su ke jamo; ni ebaaye ebua Jenmaji Ekomefeemo Ku le ye toinjole gbefan hu.

(3) Fobi ye gbenaa kredes ko ake ame dientsse amebaatsoo tsosemo ni esa ake amebii ana ye skul.

Gbejianotoo 27

(1) Mo fee mo ye hegbe ake eke ehe woo he ni eyoo le kusumfeemoi ke naa nifeemoi amli, ni eye gbefan ye seenamo ni yoo jeshikpamo nifeemoi amli hu.

(2) Mo fee mo ye hegbe ake ekwe koni mo ko akaju shi eye niiashikpamo, niymaa, lalasoo ke nitepmo ko ni le dientsse efee le mli nii.

Gbejianotoo 28

Mo fee mo ye hegbe ake ehio sharamo ke maji ateg gbejianotoo ko mli: he ni ake hegbei ni yoo kpanmo nes mli le tsuo nii kewulaa shi ye.

Gbejianotoo 29

(1) Mɔ fɛɛ mɔ ye gbenaa nitsumɔ ko ha akutso mli ni eyɔɔ lɛ: he pɛ ni eeyeye ehe, koni ena tsɔsemɔ ni yeɔ emuu kɛwulaa shi ye.

(2) Mɔ fɛɛ mɔ hegbe kɛ eheyeli asɛetiumɔ mli lɛ nɔ pɛ ni tsio lɛ gbe ji mlai ni awo bɔ ni afee ni akɛ bulɛ ni sa aha mɔ kroko hegbei kɛ eheyeli, koni ahi shi ye hiesɔlɛ kɛ toinjɔlɛ mli.

(3) Gbe ko bɛ akɛ hegbe kɛ heyeli nɛɛ asɛetiumɔ mli lɛ ate shi ashi yinjɔi kɛ otii ni jwere Jenmaji Ekomefeemɔ Ku lɛ hie lɛ.

Gbejianotoo 30

Esaaa akɛ atsɔɔ kpaɔmɔ nɛɛ shishi ye gbe ko nɔ akɛ maɔ ko, loo ku ko, loo mɔ ko ye hegbe ko akɛ efeɔ nɔ ko ni baanye efite hewalɛ ni yɔɔ hegbei nɛɛ asɛɛ.